

Dariusz Drajewicz*

Weryfikacja biegłego i jego opinii w postępowaniu karnym

I. UWAGI WSTĘPNE

Stosownie do art. 193 § 1 k.p.k., jeżeli stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych, zasięga się opinii biegłego albo biegłych. Taka wypowiedź ustawodawcy wskazuje, że są takie okoliczności, których ustalenie nie może nastąpić bez udziału biegłego¹. Dla ich stwierdzenia niezbędne są wiadomości specjalne, które wykraczają poza przeciętne umiejętności praktyczne² dorosłego człowieka o odpowiednich doświadczeniu życiowym, wykształceniu i zasobie wiedzy ogólnej³ oraz normalną, ogólnie dostępną w społeczeństwie wiedzę w zakresie nauki, sztuki, techniki czy rzemiosła⁴.

Wiedza organu procesowego nie stanowi dowodu w sprawie, a zatem nie można nią zastąpić opinii biegłego. Wiedza ta jedynie umożliwia i ułatwia ocenę dowodu z opinii⁵. Nadto, kumulacja w jednej osobie funkcji sądu i biegłego jest niezgodna z gwarancjami procesowymi stron, które w takiej sytuacji nie mogłyby zapoznać się z treścią opinii czy prześledzić procesów myślowych i czynności badawczych biegłego, w tym uczestniczyć w jego przesłuchaniu⁶.

* Doktor nauk prawnych, sędzia, autor ponad 60 artykułów i glos z zakresu prawa karnego oraz zagadnień ustrojowych.

¹ D. Drajewicz, *Ocena opinii biegłego w postępowaniu karnym*, „Przegląd Sądowy” nr 6 (2014), s. 76.

² R.A. Stefański, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. Z. Gostyński, R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2003, s. 882 i powołane tam orzecznictwo.

³ Wyrok SN z dnia 15 kwietnia 1976 r., sygn. II KR 48/76 (OSNKW 1976, nr 10–11, poz. 133).

⁴ T. Tomaszewski, *Dowód z opinii biegłego w procesie karnym*, Kraków 2000, s. 9.

⁵ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 448.

⁶ T. Tomaszewski, *Dowód z opinii biegłego...*, dz. cyt., s. 10.

W tych warunkach można dojść do skrajnego wniosku, że w tym zakresie ustaleń dokonuje biegły, a nie organ procesowy, który w takiej sytuacji jest związany stanowiskiem biegłego⁷. Przy takiej interpretacji sąd jest pozbawiony możliwości dokonywania własnych ustaleń, odgrywając rolę wykonawcy decyzji biegłego, który zajmuje pozycję „naukowego sędziego”⁸.

Jednakże, stosownie do art. 7 k.p.k. kształtującego zasadę oceny dowodów i art. 8 k.p.k. kreującego zasadę samodzielności orzeczniczej sądu, to organ procesowy musi dokonać samodzielnych ustaleń, a opinia biegłego stanowi jeden z dowodów, który może, ale nie musi stanowić podstawy podjętej decyzji. Biegły jest zatem pomocnikiem procesowym, a jego opinia, jak każdy dowód, może zostać zakwestionowana przez organ procesowy⁹.

II. BIEGŁY SĄDOWY

In praxi, aczkolwiek ustawodawca nie ustanawia takiego obowiązku, organy procesowe zasięgają najczęściej opinii biegłych sądowych. Wymagania, jakie im się stawia, wskazują, że prawodawca jest zainteresowany wyborem osób, które cechują nie tylko odpowiednio wysokie kwalifikacje zawodowo-specjalistyczne, lecz także wysokie kwalifikacje moralne.

Na tym etapie dokonuje się już wstępnej weryfikacji cech przyszłego biegłego, które mogą mieć istotne znaczenie dla opracowania wartościowej procesowo opinii. Wymagania, jakie się stawia biegłym sądowym, mają na celu wyeliminowanie wad procesowych opinii w przyszłości. Prawodawca, nie znając jeszcze treści opinii, w cechach osobowych dopatruje się gwarancji jej prawidłowego sporządzenia.

Biegłych sądowych ustanawia prezes sądu okręgowego (art. 157 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁰). Biegłych tych ustanawia się przy sądzie okręgowym na 5 lat dla poszczególnych gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, a także innych umiejętności (§ 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych, dalej: rozporządzenie¹¹).

Dopuszczalne jest ustanowienie biegłym sądowym przy więcej niż jednym sądzie okręgowym, ale przy założeniu, że to powołanie uzasadnione jest dobrem wymiaru sprawiedliwości. W przypadku wąskich specjalności takie powołanie jest wręcz konieczne w celu zapewnienia właściwej pomocy organom wymiaru sprawiedliwości¹².

⁷ L.K. Paprzycki, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Kraków 2003, s. 494.

⁸ D. Drajewicz, *Ocena opinii biegłego...*, dz. cyt., s. 76.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tekst jedn. Dz.U. 2015 poz. 133.

¹¹ Dz.U. nr 15 poz. 133.

¹² Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 czerwca 2007 r., sygn. VI SA/Wa 1549/06 (LEX nr 352767).

Biegłym sądowym może być ustanowiona osoba, która korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich; ukończyła 25 lat; posiada teoretyczne i praktyczne wiadomości specjalne w danej gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, a także inne umiejętności, dla których ma być ustanowiona; daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków biegłego oraz wyrazi zgodę na ustanowienie jej biegłym (§ 12 pkt 1 rozporządzenia). Biegłym sądowym może być wyłącznie osoba fizyczna, gdyż osobie prawnej nie można przypisać cech określonych w powołanym wyżej § 12 pkt 1 rozporządzenia¹³.

Osoba ubiegająca się o wpis na listę biegłych sądowych musi wykazać posiadanie wiadomości specjalnych dokumentami lub innymi dowodami. Ocena, czy posiadanie wiadomości specjalnych zostało dostatecznie wykazane, należy do prezesa (§ 12 pkt 2 rozporządzenia). Rozszerzanie katalogu przesłanek powołania biegłego na inne niż wskazane w § 12 rozporządzenia jest niedopuszczalne¹⁴.

Wymagania kierowane do biegłego nie ograniczają się tylko do wiedzy i wysokich kwalifikacji¹⁵. Biegły sądowy musi dawać rękojmię należytego wykonywania swych obowiązków. Jego działania i zaniechania są postrzegane przez opinię publiczną jako sposób funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości¹⁶. Skazanie prawomocnym wyrokiem sądu za popełnienie przestępstwa uprawnia do przyjęcia, że osoba skazana nie spełnia podstawowego warunku do pełnienia funkcji biegłego sądowego, tj. rękojmi należytego wykonywania obowiązków biegłego¹⁷.

Niekarałość nie stanowi wystarczającej przesłanki powołania biegłego. Pojęcie rękojmi należytego wykonania obowiązków biegłego definiuje się jako całość cech, zdarzeń i okoliczności dotyczących osoby biegłego sądowego, tworzących jego wizerunek jako osoby zaufania publicznego¹⁸. Na ten wizerunek składają się takie cechy charakteru, jak szlachetność, prawość, sumienność i bezstronność łącznie¹⁹.

Każde podejrzenie nierzetelności w wykonywaniu obowiązków biegłego uprawnia do uznania, że biegły nie spełnia podstawowego warunku rękojmi należytego wykonywania obowiązków biegłego²⁰. W szczególności podejrzenie o brak obiektywizmu i stronniczość w wykonywaniu obowiązków

¹³ Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 8 sierpnia 2007 r., sygn. VI SA/Wa 863/07 (LEX nr 394421).

¹⁴ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 listopada 2006 r., sygn. VI SA/Wa 1285/06 (LEX nr 302563).

¹⁵ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 26 maja 1999 r., sygn. II SA 806/99 (LEX nr 46721).

¹⁶ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 10 czerwca 2015 r., sygn. II GSK 986/14 („Gazeta Prawna” 2015/146/4).

¹⁷ Tamże; wyrok WSA w Warszawie z dnia 30 marca 2007 r., sygn. VI SA/Wa 119/07 (LEX nr 335193); wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 stycznia 2006 r., sygn. VI SA/Wa 1976/05 (LEX nr 206569).

¹⁸ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 października 2006 r., sygn. VI SA/Wa 1553/06 (LEX nr 264553).

¹⁹ Tamże; wyrok WSA w Warszawie z dnia 23 kwietnia 2008 r., sygn. VI SA/Wa 140/08 (LEX nr 498390).

²⁰ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 października 2006 r., sygn. VI SA/Wa 1553/06 (LEX nr 264553).

biegłego, brak zrozumienia dla zasady niezawisłości sędziowskiej, powagi i mocy orzeczeń sądu, uprawnia do uznania, że biegły nie spełnia podstawowego warunku rękojmi należytego wykonywania obowiązków biegłego²¹.

Osoba biegłego nie może być dotknięta żadną skazą, która podważałaby zaufanie do niej²². W tych warunkach nie można pominąć oceny postawy biegłego sądowego, którą prezentuje podczas prowadzenia swoich prywatnych spraw, a w szczególności w aspekcie jego stosunku do sądów i innych organów procesowych²³. Biegły sądowy jest organem pomocniczym sądu i niewątpliwie powinien także cieszyć się zaufaniem tego organu²⁴. Uchybienia w terminowości sporządzania opinii, zastrzeżenia do rzetelności opinii oraz niestosowne uwagi kierowane pod adresem sądu czy innego organu procesowego, który zlecił sporządzenie opinii, dają podstawę do uznania braku rękojmi należytego wykonania obowiązków biegłego²⁵.

III. BIEGŁY AD HOC

Artykuł 195 k.p.k. rozróżnia biegłych sądowych i biegłych *ad hoc*, a więc dopuszcza powołanie w charakterze biegłych osób mających odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie, lecz niemieszczonych na liście biegłych prowadzonej przez prezesa sądu okręgowego²⁶. W charakterze biegłego może być powołana każda osoba, jeżeli ma odpowiednie kwalifikacje zawodowo-specjalistyczne w danej dziedzinie, a nie ma zastrzeżeń co do jej bezstronności. Nie ma żadnej różnicy w traktowaniu i ocenie opinii złożonej przez biegłego sądowego lub innego biegłego powołanego w określonej sprawie przez organ procesowy²⁷.

Kryteria oceny wyników pracy biegłego opierają się na weryfikacji wiedzy, kompetencji i rzetelności biegłego oraz jasności i zupełności jego opinii²⁸. Posługując się tymi kryteriami, organ procesowy może opinie biegłego *ad hoc* przyjąć, a biegłego sądowego – odrzucić.

²¹ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 26 maja 1999 r., sygn. II SA 806/99 (LEX nr 46721).

²² Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 października 2006 r., sygn. VI SA/Wa 1553/06 (LEX nr 264553).

²³ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 26 maja 1999 r., sygn. II SA 806/99 (LEX nr 46721).

²⁴ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 października 2006 r., sygn. VI SA/Wa 1553/06 (LEX nr 264553).

²⁵ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 13 czerwca 2008 r., sygn. VI SA/Wa 695/08 (LEX nr 522683).

²⁶ Wyrok SN z dnia 26 kwietnia 2006 r., sygn. WA 15/06 (LEX nr 294285).

²⁷ Wyrok SN z dnia 5 lutego 1974 r., sygn. III KR 371/73 (OSNKW 1974, nr 6, poz. 117).

²⁸ Wyrok SA w Krakowie z dnia 26 października 2004 r., sygn. II AKA 207/04 (LEX nr 145529) i powołany tam wyrok SN z dnia 12 listopada 2002 r., sygn. V KKN 333/01 (LEX nr 56854).

IV. ZAUFANIE DO WIEDZY I BEZSTRONNOŚCI BIEGŁEGO

Niezależnie od tego, czy organ procesowy powołuje biegłego sądowego, czy biegłego *ad hoc*, ma obowiązek powołania innego biegłego, jeżeli ujawnią się powody osłabiające zaufanie do wiedzy lub bezstronności biegłego albo inne ważne powody (art. 196 § 3 k.p.k.). Ocena samej osoby biegłego lub wniośki o jego cechach, jakie można wyprowadzić z treści opinii, mogą ją dyskwalifikować.

Podstawą zaufania do biegłego jest przeświadczenie o jego obiektywności i posiadaniu przez niego niezbędnych wiadomości specjalnych²⁹. Kryteria oceny biegłego powinny mieć charakter obiektywny, odnoszący się do jego rzetelności, rzeczowości, umiejętności niejednostronnego rozumowania i bezstronnego wyciągania wniosków czy też do należytego zdystansowania się przez niego do opiniowanych zagadnień, do przedmiotu postępowania lub jego uczestników³⁰.

Nie stanowi okoliczności dyskwalifikującej młody wiek biegłego i jego niewielkie w związku z tym doświadczenie, jako że o wartości opinii decyduje jej treść, a nie wiek jej autora³¹. Nie może stanowić takiej okoliczności fakt przytoczenia w opinii wniosków odnoszących się do kwestii winy, gdyż nie świadczy to samoczynnie o nieobiektywności tej opinii lub o wadliwości przeprowadzonych przez biegłego badań czy nieprawidłowości dokonanych ustaleń³².

Sporządzenie opinii pozaprosowej także nie podważa zaufania do wiedzy i bezstronności biegłego. Wydanie takiej opinii nie przesądza przecież o tym, że opinia procesowa będzie tej samej treści³³. Nie stanowi powodu uznania braku bezstronności fakt, że biegły jest instytucjonalnie powiązany z organami ścigania³⁴.

Stylizacja przepisu art. 196 § 3 k.p.k. wskazuje, że „inne ważne powody”, które uzasadniają zastąpienie danego biegłego innym, to sytuacje, w których nie ma podstaw do podważania bezstronności lub wiedzy biegłego, ale z innych względów należy skorzystać z wiedzy innego eksperta. Może to być spowodowane np. długotrwałą chorobą biegłego uniemożliwiająca sporządzenie opinii czy jego wyjazd na dłuższy czas za granicę³⁵.

²⁹ Wyrok SN z dnia 17 marca 1980 r., sygn. I KR 12/80 (OSNPG 1980, nr 11, poz. 135).

³⁰ Postanowienie SN z dnia 22 lipca 2015 r., sygn. IV KK 114/15 (LEX nr 1794321).

³¹ Wyrok SN z dnia 12 stycznia 1977 r., sygn. V KR 228/76 (OSNKW 1977, nr 4-5, poz. 39).

³² Wyrok SN z dnia 27 lutego 1971 r., sygn. III KR 210/70 (OSNKW 1971, nr 9, poz. 133).

³³ Postanowienie SN z dnia 13 października 2004 r., sygn. V KK 126/04 (LEX nr 137470).

³⁴ Tamże.

³⁵ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania...*, dz. cyt., s. 455.

V. WIARYGODNOŚĆ OPINII

Niezależnie od tego, który z biegłych sporządził opinię i jak wysokim zaufaniem organu procesowego się on cieszy, opinia musi zostać poddana ocenie. Ocena wiarygodności opinii musi uwzględniać zasadę swobodnej oceny dowodów wyrażoną w art. 7 k.p.k., a zatem musi być swobodna i przeprowadzona z poszanowaniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego.

Przy dokonywaniu oceny dowodów występuje konieczność respektowania zasady poprawnego myślenia. Zasada swobodnej oceny dowodów nie może prowadzić do dowolności ocen oraz wykazywać błędów natury faktycznej czy logicznej³⁶. Organ procesowy, dokonując oceny opinii biegłego, ma obowiązek skontrolować logiczny bieg przesłanek opinii i dokonać sprawdzenia jej wyników na podstawie materiału dowodowego sprawy³⁷.

Ocena opinii musi obejmować całość – zarówno część pisemną, jak i ustną³⁸. Ocena ta musi uwzględniać nie tylko zgodność z zasadami logiki, lecz także wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych opinii, sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w niej wniosków, kompletności materiałów będących jej podstawą, poprawności zastosowanych metod badawczych i przyjętych sposobów wnioskowania³⁹.

Opinię dyskwalifikują niepełność i niejasność (art. 201 k.p.k.). Opinia jest „niepełna”, jeżeli nie udziela odpowiedzi na wszystkie postawione biegłemu pytania, na które zgodnie z zakresem wiadomości specjalistycznych i udostępnionych mu materiałów dowodowych może oraz powinien udzielić odpowiedzi lub jeżeli nie uwzględnia wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia konkretnej kwestii okoliczności albo nie zawiera uzasadnienia wyrażonych w niej ocen i poglądów⁴⁰. Opinia jest „niejasna”, jeżeli jej sformułowania nie pozwalają na zrozumienie wyrażonych w niej ocen i poglądów, a także sposobu dochodzenia do nich lub zawierają wewnętrzne sprzeczności, czy posługują się nielogicznymi argumentami⁴¹. Sprzeczność w samej opinii biegłego (sprzeczność wewnętrzna) lub między dwiema albo większą liczbą opinii (sprzeczność zewnętrzna) zachodzi wówczas, gdy w jednej opinii, w dwóch albo większej ich liczbie co do tych samych, istotnych okoliczności dokonane zostały odmienne ustalenia, odmienne oceny albo też z przeprowadzonych

³⁶ Wyrok SN z dnia 5 września 1974 r., sygn. II KR 114/74 (LEX nr 18929).

³⁷ Wyrok SN z dnia 12 października 2006 r., sygn. IV KK 236/06 (LEX nr 295215).

³⁸ Postanowienie SN z dnia 1 października 2004 r., sygn. III KK 28/04 (LEX nr 126705).

³⁹ Wyrok SA w Łodzi z dnia 27 lipca 2006 r., sygn. II AKA 136/06 (LEX nr 274039); wyrok SN z dnia 21 czerwca 1971 r., sygn. III KR 18771 (OSNPG 1972, nr 2, poz. 33); wyrok SN z dnia 28 maja 2001 r. (LEX nr 1839).

⁴⁰ Postanowienie SN z dnia 22 października 2015 r., sygn. III KK 239/15 (LEX nr 1820402); wyrok SN z dnia 7 października 2009 r., sygn. III KK 122/09 (LEX nr 532391).

⁴¹ Tamże.

takich samych czynności w opiniach tych sformułowane zostały odmienne wnioski⁴².

Nie dyskwalifikuje opinii brak jej kategoryczności, jeżeli obiektywna niemożność wydania takiej opinii wynika ze stanu aktualnej wiedzy, braku opracowania odpowiednich metod naukowych albo ustalenia dostatecznej dystynktywnych cech identyfikacyjnych czy wreszcie zbyt skromnego materiału badawczego, którego nie można było uzupełnić⁴³.

Taki stan upoważnia biegłego do wydania opinii prawdopodobnej. Opinia taka stanowi środek dowodowy równoprawny z innymi środkami, w tym opiniami kategorycznymi, jeżeli jej wnioski są szczegółowo uzasadnione, wywody biegłego zaś poddane wnikliwej kontroli (np. podczas przesłuchania biegłego)⁴⁴. Kodeks postępowania karnego nie czyni rozróżnienia między opiniami prawdopodobnymi i kategorycznymi. Przyznanie zaś opinii prawdopodobnej odpowiedniej wartości dowodowej i wyważenie jej wpływu na rozstrzygnięcie sprawy jest możliwe na tle innych zebranych w sprawie dowodów, gdyż taka opinia stanowi jedno z ogniw rozumowania organu procesowego⁴⁵.

Nie dyskwalifikuje opinii wykorzystanie przez biegłego wiadomości z innych spraw, w których opiniował lub o których ma dostateczną wiedzę. Analogia w opiniowaniu jest dopuszczalna, a biegły w opinii może wykorzystać posiadaną wiedzę fachową zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym, zasadzającym się na doświadczeniu, które nabył w trakcie wykonywania zawodu⁴⁶.

VI. OCENA NOWYCH DOWODÓW

Dopuszczalność wykorzystania nowych dowodów naukowych w postępowaniu sądowym jest różnie postrzegana. Można wyróżnić następujące systemy weryfikacyjne nowych dowodów:

- 1) konserwatywny (Holandia, Niemcy) – niedopuszczający nowych dowodów w procesie lub dopuszczający je w ograniczonym zakresie (rozwiązanie takie pozwala zabezpieczyć proces przed dowodami pseudonaukowymi, ale zamyka go dla nowych metod badawczych);
- 2) liberalny (Stany Zjednoczone) – dopuszczający nowe dowody przy spełnieniu określonych kryteriów⁴⁷.

⁴² Postanowienie SN z dnia 22 października 2015 r., sygn. III KK 239/15 (LEX nr 1820402).

⁴³ T. Tomaszewski, *Dowód z opinii biegłego...*, dz. cyt., s. 119, 120.

⁴⁴ Tamże, s. 120.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Wyrok SA w Katowicach z dnia 22 grudnia 2011 r., sygn. II AKa 484/11 (LEX nr 1129770).

⁴⁷ J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Kryteria oceny dowodu z opinii biegłego w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego*, „Roczniki Nauk Prawnych” nr 2 (2015), t. XXV, s. 24 i powołana tam literatura.

W systemie liberalnym sądy amerykańskie przez wiele lat badały wartość dowodową opinii biegłych wykorzystujących nowe metody badań na podstawie tzw. reguły powszechnej akceptacji (*general acceptance*) sformułowanej w 1923 r. w wyroku w sprawie *Frey v. United States* (213 F. 1013, D.C.Cir.). W tej sprawie sąd nie dopuścił dowodu z badań poligraficznych, uznając, że wykorzystywana metoda badań nie osiągnęła jeszcze powszechnego uznania przez specjalistów z tej dziedziny⁴⁸.

Zgodnie z opracowanym standardem w sprawie *Frey*, do procesu mogły być wprowadzone i przyjmowane jako podstawa orzekania o winie jedynie takie dowody naukowe, których przydatność i wartość diagnostyczna zostały uznane za odpowiednie przez właściwe środowisko naukowe. Taka reguła z jednej strony gwarantowała procedurę zapewniającą wiarygodność dowodów naukowych, zapobiegała zbyt pochopnemu wprowadzaniu do procesu pseudonaukowych lub niesprawdzonych metod badawczych i sprzyjała unifikacji, z drugiej – jej konserwatywny charakter opóźnił wykorzystanie przez wymiar sprawiedliwości nowych rozwiązań technicznych, które mogły dostarczyć wartościowych dowodów⁴⁹.

Precedensowym wyrokiem, w którym stwierdzono, że nie ma podstaw do traktowania zasady *general acceptance* jako absolutnego warunku dopuszczalności dowodu naukowego, był wyrok w sprawie *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, INC.* (113 S. Ct. 2786, 1993). W tym orzeczeniu SN Stanów Zjednoczonych ustalił wiele wytycznych, jakimi powinny się kierować sądy przy analizowaniu dopuszczalności specjalistycznych opinii biegłych. Zdaniem tego sądu zasadniczą rolę w takiej analizie musi odgrywać sąd orzekający (sędzia), nie zaś biegli oceniający daną metodę czy technikę badawczą. Sąd orzekający, kierując się wymogiem przydatności dowodu naukowego dla danego postępowania, musi koncertować swoją uwagę nie tylko na wnioskach biegłego, lecz także na zasadach naukowych i metodologii badawczej. Amerykański SN w celu realizacji tego zadania ustalił cztery następujące reguły:

- 1) badanie, czy wykorzystana przez eksperta teoria lub technika nadaje się do skontrolowania i czy była takiej kontroli poddawana;
- 2) ustalenie, czy dana teoria lub technika była wcześniej przedmiotem oceny naukowej i publikacji w literaturze fachowej;
- 3) uwzględnienie, czy znany jest lub przewidywany poziom błędów występujących w danej metodzie badawczej i czy istnieją kontrolujące ją standardy naukowe;
- 4) ocenę sądu, czy zastosowana metoda badań lub teoria naukowa zyskała powszechną akceptację specjalistów⁵⁰.

W ustaleniu standardów oceny opinii w orzecznictwie amerykańskim istotne znaczenie miał wyrok w sprawie *Kumho Tire Company Ltd. v. Carmichel*

⁴⁸ T. Tomaszewski, *Dowód z opinii biegłego...*, dz. cyt., s. 123.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże, s. 124.

(119 S. Ct. 1167, 1999), w którym sąd stwierdził, że standard Dauberta odnosi się nie tylko do opinii biegłych opartych na wiedzy naukowej, lecz także do opinii wynikającej z innej wiedzy specjalnej⁵¹.

VII. UWAGI KOŃCOWE

Zarówno biegły, jak i jego opinia podlegają weryfikacji. O ile nie występują trudności z oceną kwalifikacji biegłego i dowodu z jego opinii ze znanych organom procesowym dziedzin nauki, o tyle problematyczna może się okazać ocena nowych dowodów naukowych. Przydatne do oceny takiego dowodu mogą być kryteria opracowane w systemach, które zetknęły się z taką tematyką. Przyjmuje się, że materiały komparatystyczne, do których należy zaliczyć obce orzecznictwo, stanowią niesamoistne źródła prawa⁵². W szczególności chodzi o wypracowany przez SN Stanów Zjednoczonych standard Dauberta. Dla pełnego obrazu, kryteria, które wynikają z tego standardu, należy skonfrontować z tymi, które pojawiły się w orzecznictwie sądów krajowych.

Wspólnym elementem obu systemów jest możliwość pełnej kontroli opinii, i to zarówno ze strony sądu, jak i stron⁵³. W orzecznictwie sądów polskich zaznacza się, że biegli decydują o metodach badawczych, mając na względzie m.in. podlegające ocenie okoliczności, zebrany w sprawie materiał dowodowy, obecny stan nauki i stosowane w konkretnej dyscyplinie nauki dostępne metody badawcze⁵⁴. To stwierdzenie zbliża ocenę prezentowaną w judykaturze polskiej do standardu Dauberta, w którym wymaga się, aby dana teoria lub technika była wcześniej przedmiotem oceny naukowej i publikacji w literaturze fachowej, a także wskazuje się na konieczność uwzględnienia, czy istnieje przewidywany poziom błędów występujących w danej metodzie badawczej i czy istnieją kontrolujące ją standardy naukowe.

Powyższe wskazuje, że zarówno orzecznictwo amerykańskie, w którym wypracowano standard Dauberta, jak i orzecznictwo krajowe zmierza do wyeliminowania jako materiału dowodowego nowych, nieznanych i niezwyfikowanych metod badawczych. Z tym że, zgodnie ze standardem Dauberta, szersze kompetencje, a także obowiązki dotyczące oceny nowej metody badań powierza się sądowi. W orzecznictwie krajowym większe zaufanie pokłada się w wiedzy biegłych. Przyjmuje się, że ocena i wartościowanie opinii biegłych mogą przebiegać wyłącznie w płaszczyźnie analizy logicznej, a nie z pozycji wyboru metodologii badań oraz trafności poglądów reprezentowanych w danej dziedzinie wiedzy⁵⁵. Z tych względów to do biegłych należy

⁵¹ J. Dzierżanowska, J. Studzińska, *Kryteria oceny...*, dz. cyt., s. 25.

⁵² L. Morawski, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa 2005, s. 253 i powołana tam literatura.

⁵³ Wyrok SN z dnia 5 listopada 1999 r., sygn. V KKN 440/99 (OSNKW 1999, nr 11–12, poz. 76).

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 6 listopada 1987 r., sygn. IV KR 502/86 (LEX nr 21002); wyrok SA we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2012 r., sygn. II Aka 133/12 (LEX nr 1213764).

⁵⁵ Wyrok SA w Łodzi z dnia 22 września 2004 r., sygn. II Aka 145/04 (LEX nr 178059).

weryfikacja nowych metod badawczych i wykazanie braku ich wad przed wykorzystaniem w procesie karnym. Posłużenie się taką metodą w postępowaniu karnym będzie zależeć od stopnia zaufania, jaki organ procesowy pokłada w wiedzy biegłego.

Postęp wiedzy oraz rozwój nauki w różnych dziedzinach są niewątpliwie szybkie oraz bardziej specjalistyczne⁵⁶. Organy procesowe stawiane są przed nowymi wezwaniami wynikającymi z konieczności wypracowania zasad oceny wartości dowodowej opinii biegłych wykorzystujących nowe metody badań. Zastosowanie takich metod nie można *a priori* pozbawić organu procesowego cennego dowodu, który mógłby przyczynić się do wyjaśnienia sprawy. Zamknięcie wymiaru sprawiedliwości przed nowymi rozwiązaniami technicznymi mogłoby opóźnić, a niekiedy nawet wykluczyć wyjaśnienie sprawy.

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 17 października 1979 r., sygn. I KR 140/79 (OSNPG 1980, nr 6, poz. 86).